

УДК 502.72 (477.83):338.48

АСПЕКТИ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЯВОРІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ

М. Каднічанська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. П.Дорошенка, 41/4, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: myrosjakadn@ukr.net*

Висвітлені особливості розвитку туризму в Яворівському національному природному парку, оцінено туристично-ресурсний потенціал парку. Аналізуються проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації на цій природоохоронній території.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, національний природний парк, туристичні ресурси, екотуристичний потенціал.

Одним із заповідних об'єктів найвищого рангу на Розточчі є Яворівський національний природний парк (ЯНПП) –природоохоронна, рекреаційна, культурно-освітня, науково-дослідна установа загальнодержавного значення, створена з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів Розточчя, що мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

Про діяльність цієї природо-охоронної території, зокрема про розвиток рекреації, опубліковано чимало наукових статей як працівників парку, так і науковців різних наукових і науково-дослідних установ Львівщини. Це, зокрема, праці І. Маркович, О. Гребельної, С. Плесака, Г. Рось, Ю. Зінька, В. Брусака.

Розглянемо деякі аспекти розвитку туризму та рекреації на території Яворівського національного природного парку.

Основою для розвитку рекреації та туризму на теренах парку служать природні ресурси. Яворівський НПП знаходиться на території Українського Розточчя. За фізико-географічним районуванням – це Розтоцький район Розтоцько-Опільської геоботанічної області Західно-Української провінції лісостепової зони [1].

Рельєф парку характеризується поєднанням крутосхилих горбів-останців та плато-подібних піднять із широким, піщаними заболоченими плоскими улоговинами. Плато-подібні підняття розчленовані глибокими (місцями до 80–100 м) розгалуженими ярами, які місцеві жителі називають “дебрами” [4].

Через територію парку проходить Головний європейський вододіл, що розділяє басейни рік Чорного і Балтійського морів. У західній частині ЯНПП протікає ріка Верещиця, що впадає у Дністер. У межах парку беруть свій початок ліві притоки Верещиці – Ставчанка і Стара Ріка. На півночі парку знаходяться витoki рік Дерев'янка і Свиня (басейн ріки Західний Буг).

Для Яворівського НПП, як і для Розточчя загалом, характерна висока лісистість. Серед лісових формацій переважають молоді та середньовікові деревостани. На більш родючих

слабо-опідзолених ґрунтах сформовані грабово-дубові ліси. Найбільш поширені свіжі і вологі грабові діброви, представлені асоціаціями грабової діброви волосисто-осикової та яглицевої [5].

Яворівський НПП володіє також історико-культурними ресурсами – унікальними історико-культурними об'єктами, які розташовані в межах парку та поблизу його території. Тут відкрито низку унікальних археологічних об'єктів, з яких найбільш відоме княже городище Щекотин, що знаходиться поблизу сучасного с. Глинське. Також поблизу Яворівського НПП знаходяться перлини української сакральної архітектури – дерев'яні церкви Яворівського р-ну – Успення Пресвятої Богородиці у с. Лелехівка (1739), Покрови Пресвятої Богородиці у с. Жорницька (1877), Різдва Пресвятої Богородиці у с. Ставки (1928), Св. Параскеви у с. Крехів Жовківського р-ну (1724), а також одна з найкращих галицьких мурованих церков у с. Страдч (1795). Визначними пам'ятками сакрального мистецтва є василіянський монастир Св. Миколи біля Крехова (XVII ст.), Троїцький костел (1614) з дзвіницею XIX ст. і церква Вознесення Господнього (1831) у селищі Івано-Франкове, а також руїни церкви Св. Михайла у колишньому с. Вишенька Велика на території полігону [2, С. 61].

Усі ці ресурси керівництво парку активно залучає для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності. У парку створений відділ рекреації та екологічної освіти, працівники якого, зокрема, створюють умови для повноцінного відпочинку людей в місцях стаціонарної рекреації, що визначені “Проектом організації території”, а також проводять екскурсійну та еко-освітню діяльність, постійно підтримують зв'язок з громадськістю та освітніми закладами різних рівнів (табл. 1).

При відділі рекреації та екологічної освіти створено Еколого-просвітницький центр (сmt Івано-Франкове, вул. Зелена, 23), який містить конференц-зал для проведення семінарів та конференцій, оформлений експозиційними стендами. Окрім того, тут діє бібліотека із великим фондом природничої літератури, екологічний клас для занять, клас біорозмаїття, який знайомить з ландшафтами, типовими і рідкісними видами рослин, тварин регіону та кабінет “Розточчя очима митців” для організації змінних виставок. Еколого-просвітницький центр має матеріально-технічну базу, яка дає змогу проводити заходи сучасного рівня [3, С. 258].

Рекреаційно-туристична діяльність парку має такі основні напрями:

– відпочинок (загальнооздоровчий, культурно-пізнавальний, короткостроковий від 5-10 годин до 1-2 днів з розкладанням наметів і вогнищ у спеціально обладнаних та відведених для цього місцях);

– екскурсійна діяльність (екскурсії маркованими екологічними стежками та маршрутами до визначних культових споруд і пам'ятних місць регіону, на виставки, в музеї тощо) (табл. 2);

– туристична діяльність (науково-пізнавальний пішохідний, орнітологічний, етнографічний, велосипедний, кінний, водний, а також утилітарний туризм – збирання грибів, ягід тощо);

– любительське і спортивне рибальство [3].

Таблиця 1

Відвідування території Яворівського НПП
(на підставі матеріалів Відділу рекреації та екологічної освіти)

Рік	Кількість відвідувачів, осіб			
	Зона регульованої рекреації	Зона стаціонарної рекреації	Буферна зона	Загалом для території установи
2006	2642	3659	–	6301
2007	3342	6952	–	10294
2008	2059	6060	1081	9200
2009	1879	6426	–	8305
2010	1627	5701	–	7328
2011	2539	6152	–	8691

Таблиця 2

Динаміка екскурсій території Яворівського НПП
(на підставі матеріалів Відділу рекреації та екологічної освіти)

Рік	Кількість екскурсій	Кількість екскурсантів, осіб
2006	108	2642
2007	117	3342
2008	83	2059
2009	60	1879
2010	59	1627
2011	80	2701

У парку налічується чотири зони стаціонарної рекреації: “Верещиця”, “Лелехівка”, “Козулька”, “Середній Горб” – та рекреаційно-атракційний об’єкт “Оселя Розточчя”, екологічні стежки, вісім туристичних маршрутів, п’ять рекреаційних водойм.

Зона стаціонарної рекреації “Верещиця” розташована поблизу с.Верещиця Яворівського району Львівської області, її площа становить 17,6 га. Ця територія облаштована та пристосована для довготривалого відпочинку. Тут побудовано дві рекреаційні водойми, зону стаціонарної рекреації підключено до системи енергозабезпечення, сформована мережа водозабезпечення та водовідведення, встановлено очисні споруди, облаштовано зону відпочинковими навісами (16 шт.), лісовими меблями, збудовано чотири літніх відпочинкових будиночки, функціонують пляж, рятувальний пост, збудовано огорожу, побудовано причали та містки для спортивної риболовлі. Проведено зариблення. Закуплено плавзасоби – 3 човни та 2 водні велосипеди [4].

Зона стаціонарної рекреації “Лелехівка” поблизу с. Лелехівка Яворівського району Львівської області (площа – 2,5 га) облаштована літніми навісами (15 шт.), мангалами, малими архітектурним формами, лісовими меблями, контейнерами для сміття.

Зона стаціонарної рекреації “Козулька” поблизу с. Козулька Жовківського району Львівської області (площа – 6,6 га) розташована в північній частині парку, поблизу Крехівського монастиря й облаштована відпочинковими навісами (10 шт.), мангалами, малими архітектурним формами, лісовими меблями, контейнерами для сміття. Підготовлені

водойми для купання та спортивно-любительської риболовлі. Проведено зариблення. Власними силами здійснено ремонт під'їзної дороги. Сформовано водопостачання. Закуплено плавзасоби – 2 човни та 1 водний велосипед.

Зона стаціонарної рекреації “Середній Горб” розташована поблизу с. Середній Горб Яворівського району Львівської області (площа – 3,5 га) облаштована літніми навісами (3 шт.), мангалами, контейнерами для сміття [3, с. 257].

Рекреаційно-атракційний об'єкт “Оселя Розточчя” розташований поблизу с. Дубровиця Яворівського району Львівської області (площа становить 2,4 га). Тут в загінному утриманні перебувають нащадки дикого тарпана – польські коники (6-ть особин).

Також на території є: оселя, що раніше слугувала господою для лісника (3-ліжкомісця); кімната старожитностей українського села; пасіка; господарський двір (вівці, свині, кролі, качки, гуси); криниця глибиною 38 м; три відпочинкові навіси.

Зроблено перші кроки для розвитку кінного туризму: промарковано кінний маршрут, закуплено бричку, сани, кінну упряж [3, с. 258].

Через територію парку прокладено еколого-пізнавальні стежки “Стежка Івана Франка” та “Крехівські святині”.

Еколого-літературна “Стежка Івана Франка” протяжністю 1,1 км проходить через лісовий масив поблизу с. Лелехівка. Час проходження маршруту разом із зупинками по 15 хв. на оглядових точках – близько 1,5 год. Стежка облаштована малими архітектурними формами, лісовими меблями, парковими скульптурами та композиціями героїв творчості Івана Франка. Важливим оглядовим об'єктом є Біла скеля – степова гостя Розточчя. Завершується стежина каскадом Чорних озер [4, с.205].

Природничо-релігійна стежка “Крехівські святині” протяжністю 2,5 км проходить через лісовий масив поблизу Крехівського монастиря (с.Крехів Жовківського району Львівської області). Час проходження стежки 1,5 год. Стежка пролягає через мальовниче урочище Рубаня у районі гори Побійної, поблизу Крехівського монастиря – релігійної святині українського народу, знаного паломниками ближнього та далекого зарубіжжя. Стежка облаштована аншлагами, вказівниками та інформаційною атрибутикою. Тут у великому камені Тимоша монахи започаткували монастир (кінець XVI ст.), також важливе історико-сакральне значення має Святе джерело Пресвятої Богородиці [4, с. 205].

Через територію парку прокладено чотири еколого-пізнавальних маршрути: “Верещиця”, “Лелехівка”, “Голуби”, “Головним європейським вододілом”.

Еколого-пізнавальний маршрут “Верещиця” протяжністю 4,4 км проходить через лісовий масив поблизу с. Верещиця. Час проходження маршруту разом із зупинками по 15 хв. на оглядових точках – 3 год. У місцях оглядових зупинок маршрут облаштований лісовими меблями, а також інформаційною атрибутикою (інформаційний знак – карта-схема маршруту, аншлаг у місцях оглядових зупинок, вказівники). Проходить буковим лісом, де можна побачити деякі види орхідних. Серед інших атракційних об'єктів – гора Прислін (місце ранньосередньовічного городища), скельні виходи ратинських вапняків, давня сільська криниця “Вовча яма”, поховання німецьких військовополонених часів другої світової війни. Ранньою весною вражає розмаїття ефемероїдів, що килимом вкриває все навкруги [4, с. 207].

Еколого-пізнавальний маршрут “Лелехівка” протяжністю 4,5 км проходить через лісовий масив поблизу с. Лелехівка. Час проходження маршруту разом із зупинками по 15 хв.

на оглядових точках – 3 год. Маршрут облаштований малими архітектурними формами та лісовими меблями, має також необхідне інформаційне забезпечення, одна з оглядових зупинок маршруту – екскурсійно-рекреаційний комплекс меморіальної “Стежки Івана Франка”. Маршрут ознайомлює з унікальними і типовими природними комплексами Розточчя, характерними представниками рослинного та тваринного світу. У різні пори року тут можна побачити рідкісні та цікаві види флори, зокрема з родини орхідних (гніздівку звичайну, пальчатокорінник травневий, любку дволисту та ін.). Загальна атмосфера, яку створюють тутешні краєвиди, дарує відчуття гармонії та душевного спокою, що налаштовує на екологічно зорієнтований відпочинок [3].

Еколого-пізнавальний маршрут “Голуби” протяжністю 3,5 км проходить через лісовий масив поблизу Крехівського монастиря (с.Крехів, Жовківського району Львівської області). Час проходження маршруту 2,5 год. Частково облаштований лісовими меблями, аншлагами та вказівниками маршрут тягнеться лісовою стежкою та презентує дивовижну природу Розточчя.

Еколого-пізнавальний маршрут “Головним європейським вододілом” протяжністю 4 км проходить в районі с. Млинки Яворівського району Львівської області. Час проходження маршруту разом із зупинками по 15 хв. на оглядових точках – близько 3 год. Маршрут має певне інформаційне забезпечення (карта-схема маршруту, аншлагги, вказівники, лісові меблі). Проходить стежка хребтом Головного європейського вододілу, де беруть свій початок численні річки Розточчя (Фійна, Кислянка, Верещиця, Ставчанка та ін.), що несуть свої води в басейн Чорного і Балтійського морів. Маршрут відкриває чудові краєвиди Розточчя. Завершальним оглядовим об’єктом стежки є рекреаційно-атракційний осередок “Оселя Розточчя” [4, с. 208].

Також працівниками парку розроблено туристичні маршрути: три піших (“На гору Березняки”, “На гору Булава”, “На гору Кубин”) та п’ять автобусно-піших (“Страдч–Чорні озера”, “Шляхами Розточчя від Янова до Крехова”, “Яворівський військовий полігон: минуле та сучасність”, “Яворівські околиці”, “Вікова історія Янова”), які залучають ресурси околиць парку.

Туристичний маршрут № 1 “На гору Березняки” (Старий Майдан – гора Березняки – озеро Малішевське – Старий Майдан) має протяжність 25,7 км. Маршрут характеризується вираженим горбисто-долинним ходом середньої категорії складності. Проходження маршруту може тривати кілька днів і передбачає розкладання наметів та спостереження за природою.

Туристичний маршрут №2 “На гору Булава” (село Лелехівка – урочище Майданський ліс – гора Булава) протяжністю 8,8 км має схилово-вододільний тип середньої категорії складності. Переважно це маршрут одноденний.

Туристичний маршрут № 3 “На гору Кубин” (село Лелехівка – Старий Майдан – гора Кубин) протяжністю 13,2 км характеризується горбисто-долинним ходом середньої категорії складності. Час проходження маршруту – кілька днів із розкладанням наметів та спостереженням за природою [3, с.259].

З метою організації рекреаційно-туристичної та екоосвітньої діяльності відділ рекреації та екологічної освіти співпрацює з туристичними фірмами Львова, низкою навчальних закладів, зокрема, Львівським національним університетом ім. І.Франка, який є науковим куратором Яворівського НПП, Львівським державним аграрним університетом,

Українським державним лісотехнічним університетом, Львівським державним екологічним політехнікумом, Інститутом екології Карпат НАН України, з Івано-Франківським СХПТУ №14, Львівським вищим училищем ресторанного, готельного бізнесу та туризму, Державним природознавчим музеєм НАН України. Співпраця передбачає наукові дослідження на території НПП, організацію практик студентів, написання на базі НПП курсових і дипломних робіт, а також організацію екскурсійної діяльності.

Налагоджено співпрацю із школами смт Івано-Франкове, с. Дубровиця, Домажир, Рясна-Руська, Крехів, Лозино, Поріччя. і Новояворівськими СЗОШ № 1, 2, 3 та ліцеєм м. Новояворівськ, а також Львівським міським дитячим еколого-натуралістичним центром. Проводяться семінари старшокласників, лекції на природоохоронну тематику, екологічні уроки, інші акції.

На території Яворівського НПП останнім часом набув популярності подієвий туризм. Працівники відділу рекреації та екологічної освіти організовують різні святкування та акції із залученням великої кількості відвідувачів. Це, зокрема, цикл релігійних свят: Йорданське святкування, Великодня гаївка, Купальський віночок; фестивалі: етнофестиваль “Розточанські фестини”, молодіжний фестиваль української туристичної пісні “Бабине літо” [6].

Яворівський НПП володіє значним рекреаційним потенціалом для розвитку еколого-пізнавального, історико-культурного, сакрального туризму, а також спортивного (кінного, велосипедного та лижного) туризму, а на прилеглих територіях – кваліфікованого туризму (мисливство, рибальство). У парку вже функціонує низка пішохідних та автобусних маршрутів, еколого-пізнавальних стежок, обладнано стаціонарні зони для відпочинку. В навколишніх населених пунктах існують умови, сприятливі для розвитку агротуризму. Прикордонно-приміське положення посилює цінність рекреаційних ресурсів. Уже протягом 100 років Розточчя є головним регіоном відпочинку для жителів Львова і околиць. Парк знаходиться поблизу кордону з Польщею, тому має велике значення і для міжнародного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Зінько Ю.В.* Концепція туристичного загосподарювання НПП “Яворівський” і прилеглих територій / Ю.В.Зінько, М.П.Мальська // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. “Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об’єктів на Розточчі” (с. Шкло, 6–7 липня 2007 р.) – Львів: Логос, 2007. С. 38–41.
2. *Каднічанська М.Я.* Особливості туристично-ресурсного потенціалу Яворівського національного природного парку / М.Я.Каднічанська // Матеріали III міжнар. наук. конф. “Географія і туризм: європейський досвід” (Львів–Брюховичі, 9-11 жовтня 2009 р.) – Львів, 2009. – С.60–62.
3. *Маркович І.М.* Ефективність використання рекреаційних ресурсів Яворівського НПП / І.М.Маркович, О.Б. Гребельна // Матеріали конф. “Організація рекреаційно-туристичної діяльності у національних парках заходу України” (сmt Івано-Франково, 2011 р.) – К., 2011. – С. 257–260.
4. *Маруняк С.М.* Природничі та історико-культурні умови Українського Розточчя та Яворівського НПП як основа для розвитку екологічного і активного туризму / С.М. Маруняк, І.І. Семеряк // Матеріали конф. “Організація рекреаційно-туристичної діяльності у національних парках заходу України” (сmt Івано-Франково, 2011 р.) – К.,

2011. – С. 202–216.
5. Природа Львівської області / за ред. К.І.Геренчука. – Львів: Вид-во Львів. у-ту, 1972. – 151с.
6. Рось. Г.Я. Українські традиції у масових заходах Яворівського НПП / Г.Я. Рось // Матеріали конф. “Організація рекреаційно-туристичної діяльності у національних парках заходу України” (сmt Івано-Франково, 2011 р.). – К., 2011. – С. 257–260.

*Стаття: надійшла до редколегії 24.04.2012
прийнята до друку 05.05.2012*

ASPECTS OF TOURISM AND RECREATION DEVELOPMENT IN YAVOROV NATURAL NATIONAL PARK

M. Kadnichanska

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (032) 239-46-03*

The peculiarities of development of tourism in the Yavorov National Park. Described tourist resource potential of the park. Highlights problems and prospects of national parks for ecotourism.

Key words: natural national park, eco-tourism, eco-tourism potential, natural protected areas (fund).

АСПЕКТЫ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ЯВОРОВСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ ПРИРОДНОМ ПАРКЕ

М. Кадничанская

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. П. Дорошенко, 41/4, г. Львов, 79000, Украина*

Рассматриваются особенности развития туризма в Яворовском национальном природном парке. Дана оценка туристическо-ресурсного потенциала парка. Освещаются проблемы и перспективы развития туризма и рекреации на данной природоохранной территории.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд, национальный природный парк, туристические ресурсы, экотуристический потенциал.